

PARTIZANSKA KNJIGA

Edicija
Tekstopolis
Knjiga 21

PARTIZANSKA KNJIGA

© Bojan Babić

© za ovo izdanje Partizanska knjiga, 2018.

Urednici
Srđan Srđić
Vladimir Arsenić

Bojan Babić

Yahoo

Kikinda, 2018.

„Jedina reč za zlo je *yahoo*.“
Džonatan Svift, *Guliverova putovanja*
(prepričana lektira)

Grupa ljudi dolazi na koncert Majlsa Dejvisa 1971, nakon objavljivanja njegovog prekretničkog i skoro pa jeretičkog albuma *Bitches Brew*. Koraci su im brzi i nervozni. U rukama gužvaju karte od tankog papira na kojima su pisaćom mašinom ispisani datum, sedište i cena. Slova i cifre se pod znojem njihovih prstiju razmazuju, tako da vreme i mesto postaju teško čitljivi. Ne znajući šta da očekuju, osećaju malu tremu. Zastaju u velelepnom atrijumu beogradskog Doma sindikata. Puše.

Direktno ili posredno sam poznao više od tri osobe koje su imale privilegiju da budu tamo. Ti ljudi mi svedoče o značaju koji je do tada nečuvani, ekscentrični zvuk distorzirane trube s vah-vah pedalom što, zajedno s perkusijama, proizvodi omamljujuću kakofoniju, imao za formiranje njihovog ukusa, ali i za razvoj i oslobađanje muzičkih i uopšte kulturnih potreba tadašnje urbane populacije, što se eksponencijalno širilo na čitavu Jugoslaviju.

Zabavljao sam se političkim konsekvencama tog i sličnih događaja u narednoj deceniji. Sada mi izgleda nategnuto da eksperimentalne džez numere mogu dovesti do stvaranja liberalne struje u Komunističkoj partiji Srbije, ili, s druge strane, MASPOK-a u Hrvatskoj.

Žilava starica u lakiranim, ravnim, kožnim cipelama i s maramom vezanom oko glave stoji ustreljena na mali kordon surove izraelske policije naoružane automatskim puškama, u uzanoj kaldrmisanoj ulici starog Jerusalima. Preklinje jedno od uniformisanih lica – ćosavog, krupnog mladića koji natuca ruski, naučen od majke dovedene ovamo još u detinjstvu – da je propusti na ceremoniju paljenja uskršnjeg svetog plamena u Hramu Groba gospodnjeg. To ime ona stalno ponavlja: „Groba gospodnja, Groba gospodnja”. Poziva se na univerzalnost odnosa majka–sin. Ona je majka, on je sin, dakle ona je i njegova majka, a ne valja tako s majkom. „Tvaja mać, tvaja mać, rebjanok moj, sin moj.” Tip u uniformi je nemilosrdan. Gužva je prevelika. Opasnost od incidenta je još veća. Prolaza nema. Starica koristi nepažnju, zatrčava se i probija između snažnih ramena. Momak je sustiže, grubo hvata oko struka, vraća je nazad i, zanemariivši njenu težinu, odbaci je kao pocepanu lutku koja je odslužila svoje, uz pretnju hapšenjem. Njeno telo nalik balvanu završava na hladnom kamenu. Ona je insekt s leđima na podu koji maše kratkim udovima. Dugmad na crnoj košulji su joj se pokidala i pod sobom otkrila iznošenu *Rage Against The Machine* majicu. Musavi dečaci trče oko očajnice, koja u opštoj bog-je-jedan gunguli tog Diznilenda za sve religije uspeva da izgubi i torbu s dokumentima, nešto novca što je imala kod sebe, kao i grupu hodočasnica s kojima je došla iz okoline Čeljabinska.

Prilazim joj. Vodim je u jedan od arapskih kafića u ulici Vija doloroza. Ona uzima čaj, ja aromatičnu kafu. Potpuno mi se otvara. Tvrdi da nije verski fanatik kao njene saputnice. Nikad nije ni verovala u Boga. „Ja nje verju, ja nje verju.” Njen otac je bio narodni heroj, komunista, pali borac protiv nacizma. Dugo je odolevala društvenim pritiscima da se privoli jednom bogu. Onda

je čula da ženski pravoslavni hor iz njenog komšiluka organizuje posetu Svetoj zemlji. Na plakatu je videla poziv vernicama da upale sveću ni iz čega i ujedno iz svega nastalim plamenom Blagodatnog ognja i da se pomole za svoje bližnje. Odlučila je da se pridruži. To joj je, kaže, poslednji pokušaj, poslednja „nadežda”. Ima sina od četrdeset godina i četrdeset pet kilograma. On gubi borbu sa zavisnošću od droge. Ona prezire njegov heroinski osmeh. Vezala bi mu usta kad joj se onako iskezi, bez pola zuba. Celog života se bojala da ne dobije, kao neki iz njegove generacije, rak pod uticajem katastrofe u obližnjem pogonu za obradu atomskog goriva. Eto, njegov rak je bio u njegovom biću. Ponela je njegovu staru majicu da je ostavi na Hristovom grobu. Kad ju je nosio, bilo mu je dobro.

Od tog događaja sam sastavio nešto između priče i reportaže s moje prve i jedine posete Jerusalimu pre više godina.

Direktorka tada već pola decenije zatvorenog Narodnog muzeja Srbije stavlja mi bežičnu slušalicu u ruku. To je audio-vodič. Kaže da su naručili mnogo tih aparata i da su pripremili zvučne zapise teksta na četiri jezika za ceremoniju otvaranja. Ali pošto je rekonstrukcija zgrade probila sve rokove, to postaju vodiči kroz prazne muzejske prostorije. Uključujem onaj koji prijatnim ženskim glasom govori na srpskom i pratim njegova uputstva.

Dobro došli na postavku „Novi vek i moderno doba”. S desne strane od ulaza videćete delo...

Koračam po prašnjavim podovima u polumraku okićenom diskretnim sunčevim zracima što se promaljavu kroz građevinske cerade koje su opkolile ovaj zamak kao neko utvrđenje. Shvatam da radovi nisu

ni počeli. Sâm sam na ovom fascinantnom mestu. Nikud ne žurim. Bacajući poglede na prazne zidove, pažljivo slušam zanimljivosti iz života umetnika, pitko sročenu analizu likovnosti dela koja se ne mogu videti. Posebno se zadržavam kod Deloneovih *Trkača* i Moneove *Ruanske ružičaste katedrale*, zastajem i kod Renoarove *Kupačice*. Naročito mi je bila interesantna Domijeova *Majka*. Širim priču o uticaju odsustva umetnosti na kreiranje ili nedostatak kulturnih potreba zajednice. Metaforizujem bele zidove. Pokrećem pitanje slobode.

Donekle dušebrižnički, ali ne i dosadno. Gotovo poetično.

Karte za odavno zaboravljeni koncert, ofucana majica, audio-vodič... Nekada sam umeo da pronađem savršenu sitnicu, odsečak stvarnosti, naizgled nebitan, pa da iz njega iščepkram potresnu istinu, ili ga brižno pokrijem sitnim vezom slike koja govori nešto i o totalitetu društva, istorijskog trenutka. Sad, sitnica ostaje sitnica. Toliko je sitna i nepretenciozna da je beznačajna. Nedonoščad, patrljci priča. Nemam više talenta ni volje (šta je drugo talenat do neka volja) da lociram relevantnu, suštinski važnu temu, neuralgičnu tačku, a kamoli da oko nje opišem hermeneutički krug tako da i meni i čitaocu nekog nesuđenog novinskog članka na kraju sve bude jasno. Ne mogu više da napišem prihvatljiv, smislen tekst koji će imati svoj početak i kraj, a na nešto izuzetno i ne pomišljam.

Sitnice.

Provodim celo popodne listajući sopstvene tekstove, pisane za brojeve *Zemlje* stare skoro čitavu

deceniju. Shvatam da neću moći još dugo da radim taj novinarski posao. Možda ću se u potpunosti predati sve agresivnijim i darežljivijim ponudama pi-ar agencija. Za to je potrebna lako savladljiva veština i ništa više.

Ne moram još da se odlučim. Ima vremena do sledećeg izdanja. Sad moram da se spremim. Sofija i ja idemo na neku predstavu.

Čudno je ovo pisanje radi pisanja, ovo ređanje događaja i misli bez namere da se napravi celina, da se nešto objavi. Kao da osećam krivicu.

Možda u tome i jeste stvar.

Odlazim.

Juče smo Sofija i ja bili u Čortanovcima.

Grupa pozorišnih entuzijasta je pomoću javno-privatnog partnerstva, koje je u ovom slučaju imalo da spoji umetnost, turizam i marketing, organizovala *Šekspir festival*. Privatni deo trojstva činila je vinarija „Fruškogorski podrumi”, čiji vlasnik nije žalio novca da predstavi svoj „najbolji malbek istočno od Kelna” probirljivim evropskim znalcima, dok se javni deo sastojao od Opštine Inđija i Ministarstva kulture Republike Srbije, čiji je glavni sekretar bio prisutan. Sa svojom, povodom bivstvovanja na pozorišnoj predstavi umišljenom partnerkom sedeo je u prvom redu.

Ranije sam već odlazio tamo, u posetu prijatelju koji je bio član neke književne kolonije. Jedino što u tom selu ima da se vidi, jeste dvorac, to jest Vila „Stanković”. Sagradio ju je još 1930. gospodin Stanković, kardiolog. Arhitektonski, to je čudna mešavina stilova, nešto između šumske kuće za lov, stare gradske tvrđave i nemanjićkog manastira. Kada dođu stranci, misle da je u pitanju prava srednjovekovna građevina.

U dvorištu te vile, izgrađene na strmini, to jest iza nje, nalazi se kameni plato, prostrana terasa s koje puca pogled na veličanstveni Dunav, a koja je za ovu priliku preuređena u pozornicu. Tribine za publiku su

improvizovane na njenoj ivici, tako da smo nas dvoje, pošto smo ušli uz novinarske propusnice, dobili mesta u poslednjem redu, na najvišoj poziciji, da bolje vidimo nego oni pod brdom.

Prilika je bila izuzetna: nastupao je ni manje ni više nego *Gloub*. Čuvena trupa je bila na svetskoj turneji, tokom koje je u svakoj zemlji igrala po jednu Šekspirovu predstavu. U elektronskoj pozivnici-katalogu pisalo je kako večeras treba da bude izveden *Hamlet* u interpretaciji Naima Hajata. Ja sam se pripremao (stara novinarska boljka) gledajući tu verziju na „Jutjubu” – u njoj je sve bilo nekako veselije nego što ljudi zamišljaju kada su u pitanju Šekspirove tragedije i tragedije uopšte – svakako drugačije od ostalih *Hamleta* koje sam gledao, a nije ih bilo mnogo, dva ili tri, i to sve domaći, više se i ne sećam. Taj Šekspir na četrnaestoinčnom ekranu „... ne liči više na ono što beše”. U stvari, Šekspir i jeste veseo, i u svojim najkrvavijim delima. Možda je ta fatalna ozbiljnost u shvatanju svega što ima veze s kulturom regionalna, istočnoevropska ili prosto lokalna boljka. Iako mi se klip-predstava u svojoj celini nije svidela, postojalo je nešto u tom lepom kraljeviću. Zanimljivo je bilo gledati transformaciju u trenutku kada on, da bi došao do dokaza o ubistvu svog oca, stavlja masku ludaka i postaje oslobođen predašnjih stega, slobodan da stupa u interakcije, da saznaje stvari od ljudi, da provocira.

Prošle večeri, umesto očekivanog Naima, na scenu je istrčala vrlo mlada devojkica, sićušna, živahna, obučena u šorts i grudnjak od somotskog lišća, dečачke građe i pokreta, gotovo androgin, i na engleskom jeziku, uz prevod našeg domaćina, koji je ustao iz prvog reda, objasnila kako se izvinjava, kako je glavnog protagonistu u poslednjem trenutku savladao težak

virus, a još dvoje – izvesni glumac i glumica Gonsalo i Baptista, koji tumače uloge kralja i kraljice – takođe je imalo nekih zdravstvenih problema. Zato je uprava *Glouba* (često je ponavljala tu reč: *Gloub, Gloub*, kao da bi nas omađijala) u poslednjem trenutku odlučila da pošalje drugu predstavu, *San letnje noći*. Ako neko želi da odustane i izađe, *Gloub* je spreman da mu nadoknadi novac za kartu, ali bi *Gloub*, dakle *Gloub* kao *Gloub*, a ne neko pozorište koje se ne zove *Gloub*, bio daleko srećniji ako bi svi poštovani gledaoci ostali. Što iz kurtoazije, što iz sramote koju uvek oseća onaj koji prvi odlazi, što iz stvarne radoznalosti, svi su odlučili da ostanu na svojim mestima. I onaj tip iz ministarstva, i njegova žena, i druga, meni uglavnom poznata lica, i Sofija i ja.

Volim *San letnje noći*, iako ne volim da budem nepripremljen.

Devojče je stavilo kapu sa zelenim šiljatim ušima i roščićima na glavu.

Ona je bila Puk – šumski đavolak.

Počele su ljubavne peripetije na dvoru i u šumi. Sve je u ovoj izvedbi komedije zabune u njenom, pretpostavlja se, najboljem i značenjski najbogatijem obliku izgledalo banalno – od nabildovanog Oberona obrijanih pazuha do patetične Titanije, smrtno zaljubljene u magarca, od svedene scenografije u vidu novokomponovane vile koja izigrava dvorac do jednog foto-platna koje predstavlja šumu. Baš u toj banalnosti je Šekspirov genije, promišljao sam u tim trenucima. On nije ni pisao komedije, mislio sam. Sve su to same tragedije.

Bilo je tu još nečega. Sve vreme je duvao vetar, kao da se spremala *Bura*, a ne *San letnje noći*. Čitava dva sata priroda je podizala tenziju, a glumci su sve ubrzanije smenjivali scenu za scenom. Ne znam da li su to radili sluteći nevreme, ili zbog ritma predstave, ali efekat je bio takav da su do kraja, čini se, gledaoci ostali bez daha i s nemim osmesima oduševljenja na licima.

Svi su se povukli, a pred nama je ostao jedino Puk, koji je morao piskavim glasom da nadjača košavu. Na svega tridesetak centimetara visokoj, crnoj ploči pri dnu bine bio je projektovan prevod Milana Bogdanovića. Ljudi iz zadnjih redova su istezali vratove kako bi ga videli:

Ako nisu težnje naše
Zadovoljstvo stekle vaše,
Zamislite da ste snili
I tek žrtve varke bili.
I da one slike tašte
Tek su san i porod mašte.
Ne budite zle nam volje,
Drugi put će biti bolje.
Ako zvižduk vaš nas mine,
Te nam tako sreća sine,
Puk se kune svojom glavom,
Sve će stazom poći pravom –
Ili lažem to kad velim...

Baš kad je stigao do svojih poslednjih stihova, šuštanje granja je postalo veoma glasno, a ono platno koje je činilo scenografiju, podiglo se, jedva se držeći za

konstrukciju. Sofija me je uhvatila za ruku. Pogledali smo iza sebe, a tamo, u mraku ispod nas, pružala se strašna provalija prekrivena borovima, niz koju bi se svako ko padne, survao sve do Dunava. A Dunav je na tom mestu, blizu Beške, živahan i pun virova.

Posle predstave vreme se smirilo, a neki ljudi iz pozorišnog sveta su nas zadržali, pa smo ostali u vili i prošetali okolinom, pored kampa s bungalovima i kroz park koji vodi u kuću. Pili smo domaće crno vino i grickali kanapee s pestom i fetom i lososom i spanaćem i s još nekim, neprepoznatljivim sastojcima. Od bure nije bilo ničega. Ipak nismo na obali mora. Ovo je postalo obično toplo junsko veče, na prijatnom mestu, u zanimljivom društvu.

Na trenutak smo Sofija i ja pomislili kako bi bilo baš dobro da prodamo naš stan od četrdeset pet kvadrata u zvezdarskom niskom prizemlju, pa da kupimo prostranu kuću sa okućnicom baš ovde, visoko, na Fruškoj gori. Više ne bismo bili meta pogleda prolaznika, već bismo mi bili ti koji posmatramo s krova ovog mikrosveta. Barem na trenutak.

Jedan prijatelj, pozorišni reditelj, dosuo mi je novu čašu i upoznao me sa čovekom koji pravi to piće punog ukusa – neki gospodin Mamić, bavi se uzgajanjem grožđa i konja. Kaže, to je ono što ga zanima. Kako je veče odmicalo, on je bivao sve govorniji. Imao je silne hektare pod lozom i relativno poznatu vinariju. To mu je dovoljno za solidan život. Konje drži iz ljubavi, baš ih je prošlog meseca pustio. Na pitanje gde ih pušta, dao nam je jako simpatičan odgovor. Kaže, neki ljudi to znaju, ali mnogi ne, da ovde, kod Beške, postoji jedno rečno ostrvo, na koje on, kao i još neki njegovi zemljaci, kada dođe leto, prevoze svoje konje skelom i puštaju ih

na slobodu. Konji provode na ostrvu četiri, pet, pa i šest meseci, trče, pare se, igraju se. To donosi uštedu, ali je i dobro za njih – posle svakodnevnih kura intenzivnog kretanja, koje im je u prirodi, oni se vraćaju u štale jači i zdraviji. O njima brine jedan čovek iz Krčedina, koji, kad nije zima, boravi tamo, u kolibi. On pazi da im ne nestane hrane i pomaže onima koji se razbole, mada to nije čest slučaj.

Ta priča mi se urezala u pamćenje i dok sam, pod dejstvom tri promila alkohola u krvi, vozio nazad za Beograd, napravio sam plan da mi Damjan, urednik *Zemlje*, magazina u kom radim, dâ dve nedelje da odem na tu adu kod Beške i provedem neko vreme s konjima, o čemu bih napisao članak. Neke rečenice su se već same kristalisale u glavi. I fotografije bih napravio sam, gratis. Pratio bih njihovo ponašanje na slobodi, kako im se socijalne i druge navike menjaju kada napuste štalu i kada oko njih nema ljudi. Pratio bih i svoje ponašanje kada u okolini nema ljudi. Davao bih sve od sebe da uvek budem na distanci.

Ovo bi mogla da bude moja nova vredna sitnica. Možda ću uspeti da napravim vezu između životinjskog poretka i skrivene srži društvenih zbivanja. Možda će me kopitari dovesti do uzroka fenomena koji su naizgled besmisleni. Kada uspem u tome, čitaoci su zahvalni, čak oduševljeni, jer takvi tekstovi su izuzetak koji ih iznenađuje.

Jednom sam pisao o životu u rudnim kopovima u Srbiji, baš kad je bilo aktuelno spasavanje trideset triju rudara iz rudnika San Hose u Čileu. Proveo sam čitav dan na dubini od preko pola kilometra. Nivoje koji predstavljaju boravišta kopača, mesta gde oni mogu da se odmore, ručaju, popiju kafu i popričaju, na jednom

od kojih sam i napravio intervju s njima, tamo nazivaju horizontima. Reakcije na taj tekst bile su odlične.

Spustili smo se na auto-put. Sofija mi je stalno govorila nešto o tome kako joj je žao što nismo gledali *Hamleta*. Nije bila raspoložena za komediju. Pričala je još nešto o nečemu. Ne sećam se o čemu, ali znam da je bilo vrlo glasno, kako ne bih zaspao pre nego što stignemo kući.

Ona ostaje glasna.

Ja ostajem budan.

Tako smo se odavno dogovorili i ta podela posla zasad daje dobre rezultate.

Kad smo se napokon našli u krevetu, ona mi je, kao i svakog puta, položila glavu na rame.

Pre nego što smo utonuli u san, zaključili smo kako je ovo bilo baš fino več.